

Athikele 18509

Karolo: Athikele ya Tlhabololo

Taung le Mafelo a Mangwe: Hisitori ya go dira ditiro tsa moepo, thutafatshe le go bopega ga masaledi a *Australopithecus* mo Aforika Borwa

Tshobokanyo

Aforika Borwa e na le rekoto e le nngwe mo lefatsheng lotlhe e e humileng thata ka masaledi a bogologolo a tshwene-seka-motho, go akaretsa le dikai tse dintsi tsa mefuta ya masaledi a lefelo le le lengwe a *Australopithecus africanus*. Masaledi ano a ne a tlhalosiwa la ntlha ke Raymond Dart ka 1925 go tswa mo sesiting (masaleding) a a neng a le gaufi le toropo ya Taung. Moragonyana, masaledi a mangwe a mantshi, a mefuta e e farologaneng le a masika a a farologaneng, a ne a fitlhelwa mo logageng lwa Sterkfontein le kwa Mekgatšheng ya Makapan Villages. Go tlhaloganya rekoto eno e e humileng ka masaledi a a farologaneng, re tshwanetse go tlhaloganya gore lenaga le bopegile jang (dithulaganyo tsa go bopega ga logaga) le go fetoga ga lone (tiro ya moepo), gore seno se diregile leng (lobaka lwa dingwaga tsa masaledi ano), le gore masaledi ano a ne a kokoannngwa jang le go fetolwa (a ne a bopega jang). Re tlamela ka tlhabololo ya ditlhogo tseno gore re keteke ngwaga wa bo lekgolo wa thibololo ya Ngwana wa kwa Taung. Re keteka nako eno mo serutweng sa rona ka go akanya ka kelotlhoko ka seabe sa go epolola diminerale, segolobogolo tse di neng di epololwa ka nako ya meepo ya nako e e fetileng ya dikgaga e maloko a mantshi a ditlhopho tsa patlisiso a neng a sa umakiwe ka yone. Mafelo a Aforika Borwa a Masaledi a Tshwene-seka-Motho a re naya tšhono e e molemo ya go atolosa tsela ya rona ya go tlhaloganya gore tlholego ya batho e amana jang le phetogo ya maemo a tikologo, ka gonne lenaga le le nang le kalaka ka fa tlase ga lone le masaledi a dikgaga tse di nang le megogoro e mentshi mo teng ga tsone di sireletsa masaledi le loraga lwa phetogo ya nako e e fetileng ya tikologo. Re tlamela ka pono ya rona e e amanang le mafelo a mo isagweng a patlisiso: mekgwa e e tshwanang gotlhe ya go epololwa ga diminerale le maano a go tokafatsa boleng jwa tshedimosetso e e kokoantsweng mo dikgageng le maano a masha a go ntsha tshedimosetso ya maemo a tlelaemete ya bogologolo go tswa mo ditsompelong tsa dikgaga ka botsone le go naya tshedimosetso eo letlha, le go tlamela ka tsela e ntšha ya go tlhaloganya lefatshe ka nako ya masaledi a phologolo ya bogologolo e e maoto-mabedi.

Botlhokwa jwa tshobokanyo eno:

Tokomane eno ya tlhabololo e itsise mmadi ka masaledi a a botlhokwa le bobolokelo jwa tshedimosetso ya maemo a tlelaemete ya bogologolo e e bolokilweng mo Aforika Borwa, ya mofuta wa konokono wa *Australopithecus africanus* le go keteka ngwaga wa yone wa ntlha wa bo lekgolo wa tlhaloso ya yone go tswa kwa lefelong la Taung. Re tlhabolola hisitori ya thutafatshe le ya go epolola mafelo a Aforika borwa a masaledi a tshwene-seka-motho le go tlotla gore di amana jang ka tsela e e tseneletseng. Re batlisisa ka diphelelo tsa mekgwa ya nako e e fetileng ya go epolola diminerale tsa masaledi le bobolokelo jwa tshedimosetso ya maemo a tlelaemete ya bogologolo ya patlisiso ya nako e e fetileng, ya ga jaanong le ya mo isagweng. Re tsewelela pele go umaka thata maloko a ditlhopho tsa patlisiso a a dirileng tiro ya botlhokwa ya go ribolola le go bona masaledi mme e le ba gantsi ba ntseng ba sa akarediwe e bile ba tlogelwa fela ba sa umakiwa.

Mafoko a konokono: *Australopithecus africanus*, hisitori ya thutafatshe, go bopega ga masaledi, loraga lwa mo logageng, go ipopa ga diminerale mo teng ga dikgaga